

Uredniški odbor — Odgovorni urednik Vlado Vodopivec
Uredništvo: Kopitarjeva ul. 6 — Uprava Kopitarjeva ul. 2 —
Telefon uredništva in uprave: 53-61 do 53-65 — Telefon naroč-
niškega oddelka 30-30 — Telefon oglašnega oddelka 36-85 —
Številka ček. rač. 604-90321-0 — Mesečna naročnina 50 din —
Tisk tiskarne »Ljudska pravica« v Ljubljani, Kopitarjeva ul. 4

Davi so se odprla vrata 4958 volitev po vsej Sloveniji. Slovenski volivci slo-pajo vanja, da si izvolijo svoje najvišje predstavnike, hkrati pa da z volilnimi kroglicami potrdijo vse to, o čemer so se pogovarjali in kar so tako jasno izražali na številnih predvolilnih sestankih. Stopajo k volilnim skrinjicam, da povedo vsemu svetu: hočemo biti sami gospodarji na svoji zemlji, smo proti vojni, smo za mir v svetu!

V tej predvolilni dobi, ki je tako močno razgibala slovensko ljudstvo, kakor še nobene volitve doslej, so dobili naši volivci jasno sliko o najvažnejših zunanjih in notranjih vprašanjih, uvideli so, kaj je v sedanjem mednarodnem položaju prvenstvenega in kaj drugotnega pomena. Uvideli so, da pri današnjih volitvah ne gre le za to, da izvolimo poslance za Ljudsko skupščino, marčev se za veliko važnejše stvari. S tem seveda ni rečeno, da sama izvolitev poslancev ni zelo, zelo važna stvar. Kdor bi tako mislil, bi se motil. Volimo namreč svoj najvišji oblastni organ, od katerega bo v marsičem odvisno, kako bomo nadaljevali našo dosedajšo pot. Slovensko ljudstvo je izbralo take kandidate, ki jim zaupa, da bodo lahko zadovoljivo opravljali svoje dolžnosti v korist naše socialistične domovine. Očitno pa je seveda, da imajo volivci pravo in dolžnost v skrajnem primeru tudi odpoklicati poslance, ki svojih dolžnosti do skupnosti po lastni krivdi ne bi izpolnjevali.

Pred volitvami je naše ljudstvo na sestankih opozorilo kandidate, politične in oblastne predstavnike na vrsto nepravilnosti in napak, storjenih v našem dosedanjem delu. In to je bilo pravilno. Mnoge pomanjkljivosti in napake smo že začeli odpravljati in s sodelovanjem vsega ljudstva jih bomo lahko odselej spravi odpravljali. Ničče, ki so mu pri srcu koristili naše skupnosti in ki se zaveda, kako resen je sedanj mednarodni položaj, pa se zaradi raznih nepravilnosti danes ne bo izneveril naši ravni in edino pravilni poti v bodočnost. Danes gre namreč za veliko večje stvari.

Sovražnik preži na našo domovino. Išče, da bi kjer koli našel v našem državnem telesu kako rano ali hibo, išče povod, kar bi mu služilo, da bi še bolj rotaril proti naši državi. V teh dneh opazuje, kako se bo izreklo naše ljudstvo na volitvah. Vsako v skrinjico brez liste vrženo kroglico bo štel za svoj glas, vsi, ki ne bi želi voliti, bi mu dali s tem orožje, da bi še srditeje napadal in blatil našo državo. Zato je naša dolžnost, da tisto enotnost, fisto strnjjenost okrog naše Partije in Fronte, ki smo jo v teh desetih letih že tolikokrat izpriznali, pokažemo tudi danes. Povejmo vsem našim sovražnikom, da kot en mož stojimo na braniku naše domovine, naše neodvisnosti.

Gradimo socializem, boljši svet, svet svobodnih ljudi. Le bežen pogled po naši domovini nam pove, kako mnogo smo v teh letih svobode napravili. Nove tovarne, rudniki, elektrarne, delavci sami upravljajo gospodarska podjetja, državljani čedalje bolj sodelujejo v državnih oblastih. To so veliki uspehi. Gradimo pa si lepši svet ob velikih težavah, ob naporih in večkrat tudi na račun življenjske ravni našega delovnega človeka. Težave pa so še večje, ker nas pri velikem delu ovirajo izdajci socializma, ki jim je socializem le krinka, v resnici pa so najhujši zajedalci lastnega ljudstva in izkoriščevalci narodov, ki so jim prišli v krepilje. In le-to bi radi zasadi tudi v meso naših ljudi. Te težave pa pogumno prenašamo zato, da bo nam in našim otrokom v bližnji bodočnosti boljše kakor bi nam bilo brez teh žrtev in naporov. In zato le-te ne bodo vzrok, da na današnjih volitvah ne bi glasovali tako, kakor nam velja ljubezen do domovine. Danes namreč glasujemo za boljši svet. Vsemu svetu kličemo, da hočemo zgraditi v naši deželi socializem, da se bomo še nadalje borili za svet, za katerega so v vojni dali življenje tudi deset- in desettisoči naših ljudi.

Z veliko udeležbo na volitvah pa bo naše ljudstvo tudi najlepše odgovorilo vsem tistim, ki bi radi ob tržaškem vprašanju znova zasajali razdor med italijanski in slovenski narod, ki bi na tem loščku sveta hoteli ustvariti novo vojno žarišče. Mi jim odločno odgovorjamo: tržaško vprašanje je mogoče rešiti le s sporazumom med Jugoslavijo in Italijo, ni pa sedanje napeto ozračje primerno, da bi ga zdaj reševali.

Vse te stvari so večini naših volivcev jasne. Zato jim odločno na volitvah ni težka. Naši volivci vedo, da kdor ne gre voliti ali kdor vrže kroglico v skrinjico brez liste, glasuje proti naši domovini, proti temu, kar smo zgradili na kosteh 1.700.000 padlih borec med narodno-osvobodilno borbo, da glasuje proti vsem sodržavljanom in proti samemu sebi, da glasuje proti miru in da je polemikam izdajalec naše skupnosti.

Vse to vedo volivci in zato s polno zavestjo glasujejo za kandidate Osvobodilne fronte.

Prav tako kot Slovenija voli danes svojo Ljudsko skupščino tudi bratska republika Srbija. Kakor mi na severozahodu, tako bodo oni na rzhodu naše države izpriznali odločno voljo, enotnost in politično trdnost.

Naj ne bo danes med nami volivca, ki ne bi glasoval za našo neodvisnost, za socializem ter za mir v svetu!

ISTRSKI DELAVCI so proslavili prevzem podjetij

»Vsi, ki jih zanima bodočnost našega okrožja, naj si zapomnijo, da ti kraji ne bodo nikdar več pripadli Italiji,« poročajo prebivalci v pozdravni brzojavki maršalu Titu.

Koper, 17. marca.

3. februarja 1951 je izdal istrski okrožni ljudski odbor odlok o upravljanju gospodarskih podjetij po delovnih kolektivih. Preteklo nedeljo so izbrali prvi kolektivni svoje delavske svete. V rudniku Sičevlje je izjavil rudar Radim: »Ponosni smo, da bomo lahko odslej sami upravljali rudnik, ponosni zato, ker so narodi Jugoslavije prvi, ki so pod vodstvom Komunistične partije izvedli revolucionarno geslo »tovarne delavcem«, ker istrsko okrožje sledi tem ukrepom jugoslovanskih narodov, ko gradi v neločljivi skupnosti z njimi socializem.« V preteklem tednu so izvolili še mnogo drugih delavskih svetov in povsod so bila podjetja svečano okrašena. Na predvečer volitev so se tu in tam, kjer so pač naslednjega dne izbrali delavske svete, prizgali kresovi. Delavci pa so se uvrščali v sprevede za bakladi in proslavljali zgodovinske dneve. V teh dneh, ko skušajo Sovjeti narediti Trst in istrsko okrožje za predmet kupčevanja, se je slavje združilo s protestom. Delavci so izjavljali: »Kako bo z našim ozemljem, bomo odločali sami.«

Svojo voljo so delavci izrazili danes na zborovanju v Izoli. Malo tako veličastnih zborovanj je bilo do sedaj v tem največjem industrijskem kraju okrožja. Že v prvih urah popoldne so pribajale iz vseh krajev množice na okrašenih kamionih. Po morju se je zibalo proti istrski luki desetine ladij, polnih prebivalcev obalnih mest in vasi. Do začetka zborovanja se je zbrala na trgu Garibaldi okoli 20.000-glava množica. Vzkliki v treh jezikih: »Eviya i popoli jugoslavie, žive!« Komunistična partija Jugoslavije, »Žive!« radnički savjetii so se zivali v enotno in dolgotrajno skandiranje: »Tito, Partija.« Vzkliki v treh jezikih, treh narodov, ena sama misel. Tudi govore je množica neprestano prekinjala z vzklikanjem. Vzkliki so povedali, da so ljudje veseli dneva, ko izbirajo delavski svet in da ne bodo nikdar dovolili, da bi kdor koli brez njih mečtaril s Trstom. To je volja ljudstva Istrskega okrožja.

Prvi je govoril predsednik istrskega okrožja tov. Julij Beltram. V začetku govora je povedal zbrani množici, kako pomemben je ukrep, ki ga prav te dni uredničujejo v podjetjih. »Delavski sveti prevzemajo tovarne in podjetja v času, ko so ta preobložena z delom za izpolnitev enoletnega gospodarskega načrta, ki je tudi v tem letu zelo visok. Izpolnitev načrta bo terjala od vseh delovnih ljudi mnogo naporov, od kolektivov pa zavestno disciplino in odgovornost. Prav delavski sveti bodo imeli pri tem največjo vlogo. Ko je govoril o sedanjem položaju, je tov. Beltram dejal: »Istrsko ljudstvo je dobilo novega zaščitnika, ki se zavzema za njegovo svobodo. Gre za ostanke fašizma v Trstu in Italiji, ki se zlasti v zadnjem času napihujejo, da bi se nemara od same ljubezni do tega ljudstva razčetrili, samo da bi mu vzeli — oblast iz rok. Povampirjeni računarji mislijo, da je nastopil čas, ko zaradi pritiska na Jugoslavijo in groženj neposrednega napada s strani Sovjetske zveze in njenih satelitov lahko izsilijo zase ugodnejšo rešitev tržaškega vprašanja. Pri tem obujajo neko tripartitno izjavo iz leta 1948, ki je takrat služila in pomagala, da so se reakcionarne sile uveljavile pri volitvah.«

Zgodovina italijanskega imperializma sploh ne pozna drugih sredstev kot zahrbtnost in podlost. Podobna je roparju, ki v zasedi preži na svojo žrtev in je vedno na strani zmagovalca. Potrebno je, da povemo naše mnenje ob pogrevanju špekulativne izjave od 20. marca 1948, ki je, kot rečeno, služila kot injekcija pri volitvah. Že takrat je bila obsojena kot izsiljevalni akt.

Tov. Beltram je dejal, da se s to tripartitno izjavo ne da več špekulirati, kajti vprašanje, kako si bodo prebivalci Istrskega okrožja uredili bodočnost, je predvsem zadeva njih samih. Vprašanje Trsta pa ne bodo rešili rimski kričarji na ulici. »Mi želimo mir in se po svojih močeh trudimo za mirno rešitev nerešenih vprašanj... Volitve 16. aprila in manifestacija enotnosti in bratstva, izražene na volitvah 10. decembra, ki so zajele nad 90% volivcev, so zadnja beseda v vprašanju teritorialne pripadnosti in izraz volje živeti nerazdvojeno od Titove Jugoslavije. Ničče ne more mimo te volje delati papirnatih zaključkov proti naši volji.«

Govor tov. Beltrama so množice navdušeno pozdravile. Za njim sta govorila tovariša Anton Gorjanc in Emil Medica.

Z zborovanja so prebivalci Istrskega okrožja poslali maršalu Titu naslednje pismo, v katerem izražajo svojo voljo:

»Dragi tovariš Tito! Delavci in kmetje Istrskega okrožja, zbrani na veličastnem zborovanju, ko proslavljamo največjo zmago po osvoboditvi — prevzem gospodarskih podjetij v svoje roke — Ti pošiljamo plamteče, revolucionarne pozdrave. Sleherni človek našega okrožja ve, da je naša današnja zmaga neločljivo povezana s Teboj, s KPJ in socialistično Jugoslavijo. KPJ je namreč prva na svetu priborila revolucionarnemu geslu »tovarne delavcem« pravo veljavo. Delavci FLRJ in sedaj tudi v našem okrožju, smo dejansko postali gospodar svojih podjetij. Ponosni smo, da nam je ta cilj pokazala Partija, ki nas je v najhuj-

(Nadaljevanje na 2. strani.)

Tov. Boris Zihel ljubljanskim študentom

Smisel vseh naših naporov je — utreti pot popolnemu razvoju človeške osebnosti

V petek zvečer so študentje ljubljanske univerze in drugih visokih šol napolnili veliko Unionsko dvorano. Po pozdravu sekretarja LSM je med navdušenim ploskanjem stopil k mikrofonu tovariš Boris Zihel, minister za znanost in kulturo, ki je med drugim dejal:

»Tovariši in tovarišice! Po vsem tistem, kar je bilo rečenega v Pravkar zaključeni predvolilni kampanji, zlasti pa po tistem, kar je minulo soboto povedal tovariš Kardelj, se mi zdí nepotrebno, da bi se v posebnem govoru, namenjenem vam, slušateljem in slušateljicam slovenskih visokih šol, znova zaustavljal pri običnih vprašanjih naše vnanje in notranje politike. Zato sem se namenil, da ob tej priliki izpregovorim o nekaterih vprašanjih, ki so kajpak tudi neločljivo povezana z vso sodobno domačo in svetovno družbenopolitično problematiko, zadevajo pa hkrati prav posebej tisto področje našega družbenega življenja, ki vam je najneposredneje dano, v katerem živite in delate. Skratka, namenil sem se govoriti o nekaterih vprašanjih, ki zadevajo slovenskega inteligenta, posebej pa še slovenskega visokošolca.«

Reševanje velikih družbenih vprašanj sodobnosti ne more biti izključno stvar sorazmerno ozkega kroga partijskega vodstva. Narobe, vsa ta vprašanja morejo dati pobudo za najhujše razvijanje ustvarjalne dejavnosti na vseh področjih naše znanosti, njihova globina in razsežnost sta tolikšni, da morata razvneti ustvarjalnega duha na področju naše književnosti in vobče umetnosti. Kot najgloblja vprašanja sodobnega družbenega dogajanja, mimo katerih danes ne more iti niti znanstvenik niti umetnik niti kak drug predstavnik duševnega dela, so to hkrati tudi vprašanja, ki usmerjajo dejavnost naše inteligence sploh.

Po načinu, kako naša inteligenca reagira na velika vprašanja sodobnosti, ki so hkrati tudi velika vprašanja naše lastne družbene graditve, bi jo lahko ločili v dve vrsti.

Prvo vrsto predstavlja naša socialistična inteligenca, tista inteligenca, ki s svojim delom razvija najlepše tradicije slovenske napredne inteligence iz pretekle in polpretekle dobe. To je inteligenca, ki je s tisoči niti zvezana z ljudstvom, iz katerega je izšla, z delovnim ljudstvom, ki v tovarnah in na polju ustvarja materialne pogoje za razcvet duhovnega življenja v socialistični Jugoslaviji. To so naši inženirji in tehnikji, ki s svojim vztrajnim praktičnim delom dokazujejo pravilno pojmovanje velike resnice, da je industrializacija in elektrifikacija ključ k rešitvi ogromnega kompleksa vprašanj socialistične graditve; to so ljudje, ki jim je popolnoma jasno, da so uspehi v naši industrializaciji ter iz njih izviroče utrjevanje socialističnih odnosov v našem družbenem življenju najtehtnejša zavrnitev vseh laži, ki jih že tri leta širijo po svetu pristaši prouste resolucije. To so naši ekonomisti, pravniki in drugi, ki jemljejo probleme kot znanstveniki, se pravi, ki skušajo pod simptomatičnimi pojavi v da-

našnji sovjetski politiki in ideologiji kolikor moči globlje doznati pravi vir bolezní in s tem hkrati po svojih močeh pomagati našemu ljudstvu in naši Partiji, da se v svoji dejavnosti izognejo nevarnim zasedam, ki izvirajo iz objektivne protislovnosti družbenega dogajanja v prehodni dobi med kapitalizmom in komunizmom. To so ljudje, ki prav v zvezi s praktičnimi nalogami sodobnega znanstvenika vse bolj doumevajo pomen, ki ga ima za pravilno orientacijo v sodobnem dogajanju poznavanje del velikih klasikov znanstvenega socializma, se skušajo kolikor moči temeljiteje poglobiti v duha teh del ter ga prenašati v reševanje perečih vprašanj naše socialistične graditve. To so naši zgodovinarji, ki nam s svojimi raziskovanji naše bližnje in oddaljene preteklosti ter s svojimi dosegajo odkrivalo vir mnogih posebnosti v naši družbeni biti, ki jih je po svojih vijugastih poteh ustvarila sama zgodovina in ki jih je treba danes, upoštevati kot pozitivne postavke, kot čimtelje, ki pospešujejo graditve socializma v naši deželi. To so, končno, naši umetniški ustvarjalci, ki skušajo, zvesti resnici, ki je hkrati lepota, na svojski, umetniški način upodobiti bistvo sodobnega dogajanja.

Naša socialistična, z delovnim ljudstvom in njegovimi življenjskimi interesi zvezana inteligenca je predvsem realistična v smislu neustrasnega iskanja

Nadaljevanje na 2. strani.

PRISRČEN SPREJEM TITOVE ŠTAFETE PLANINCEV V LJUBLJANI

Po šestih dneh naporne poti po zasneženih vrhovih je danes Titova štafeta slovenskih planincev prispela v Ljubljano. Pred tem se je v Kamniku tako imenovani Triglavski štafeti pridružil štafeta planincev s Koroške, ki se je pred dnevi podala na pot iz Prevalj. Štafeta s Slov. Koroške so na Raduhi sprejeli celjski planinci. Priserčen sprejem je doživela štafeta v Lučah, odkoder je nadaljevala pot preko Planinskega na Bodole ter Korošico, kjer so morali štafetniki tri ure kopati v 8 m globok sneg, da so lahko prišli v kočjo in se v njej odpočili. S Korošice sta se dva alpinista s pomočjo vrvi in cepinov povzpela na vrh Ojtrice (2366 m) ki ga obdaja 10 m debela snežna plast. Danes je štafeta nadaljevala kot s Korošice, kamor se je morala vrniti zaradi goste megle, preko Planinske na Podovljek, od tu pa v Stahovico in v Kamnik.

V Kamniku, kjer sta se združili večeraj ob 16. uri obe štafeti, je nošilec štafetnih palic prepeljal na Glavnem trgu velika množica meščanov. Štafeti je najprej pozdravil predstavnik PD Kamnik Janko Uroš, za njim pa sekretar OK KP Zen Jakob, predsednik MLO tov. Banič Jože in v imenu JA kapetan Crvelin Djo-

ko. Štafetni palici so prevzeli planinci PD Domžale in z njo, navdušeno pozdravljeni od občinstva, odhiteli proti Ljubljani, kamor so prispeli ob 17.30 uri.

Na Masarykovi cesti, pred palačo Grafiče, so štafeto pričakali predstavniki planinske in fizikulture zveze Slovenije, med njimi tudi predsednik, minister Zoran Polič in večje število ljubljanskih planincev in alpinistov. Štafetnike Jegliča in Kunaverja, planinca iz Ljubljane, ter Vidmarja in Jerovška iz Domžal, je pozdravil predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Fedor Košir, ki je štafeti čestital za uspešno premagovanje nestetih ovir ter za veliko borbenost in polet, ki jo je pokazala na svoji poti, kar je dokaz kako zelo ljubijo slovenski planinci svoje planine, socialistično domovino in dragega maršala Tita, kateremu na edinstven način prinašajo čestitke in pozdrave za njegov rojstni dan. Tovariš Košir je nato štafetni palici predal predsedniku Planinskega društva Ljubljana Tonetu Stajdoharju z željo, da ju jutri preda članom svojega društva.

Ljubljanski planinci bodo jutri nadaljevali pot proti zasavskemu planinam, kjer bodo štafetni palici predali tamkajšnjim planincem.

Pogled na severno stran gradbenega inštituta, našega največjega znanstvenega zavoda v Ljubljani

Tovariš Boris Zihelr ljubljanskim študentom

dejanskih, v materialnih temeljih prehodne dobe zasnovanih vzrokov družbenih pojavov, ki vzemirajo našega človeka in proti katerim se je treba boriti, da bi bila zagotovljena prosta pot v socialistično bodočnost. Ona ne pozna svetih, enkrat za vselej danih razodetij, niti ne priznava nezmotljivih in nikomur odgovornih avtoritet; ona je ustvarjalno kritična, se pravi, v njeni kritičnosti jo vodi predvsem skrb za usodo socializma doma in na tujem, nemoreglaivna težnja ostvariti končne smotre naše ljudske revolucije ter neomajna vera v človeka, v njegovo osvobodjenje, ki ga prinaša boj sodobnega delovnega ljudstva.

Miselnost in dejavnost te inteligence je v popolnem skladu z globoko progresivno vlogo, ki jo ima danes v svetu nova Jugoslavija.

Toda, kakor sleherni veliki prelom v zgodovini, tako so tudi pomembni dogodki zadnjih let vnesli v določene družbene plasti, zlasti pa v določene plasti inteligence, zmedo in malodušje. Tu ne gre samo za reakcijo, ki so jo revolucionarne preobrazbe postavile v povsem nov, nepričakovan in nezaželen položaj. Tu gre tudi za nestanovitne sopotnike naprednega gibanja, ki niso zmogni trezne presoje, so razočarani v svojih pričakovanjih in končno obupajo nad človekom sploh.

Inteligenco te vrste bi najbolje opredelili, če ji damo vzdevek malomeščanske inteligence. Pod malomeščanstvom razumemo nenehno omahovanje med namerjenimi si družbenimi silami, nenehno pehanje iz ene skrajnosti v drugo, iz navdušenja v apatijo in malodušje, iz hiperrevolucionarnosti v oportunitizem, iz bombastične vzvišenosti v prozaično podlost, skratka, malomeščanstvo je »živo protislovje«, kakor je dejal Marx.

Bilo bi kajpak napak, če bi vpliv malomeščanske inteligence na naše duhovno življenje pretiravali. Treba pa je za beležiti pojave, v katerih njena miselnost prihaja do izraza.

Dovčrajšnje nekritično pripogibanje kolena pred nezmotljivimi avtoritetami in sprejemanje mrtve črke namesto živega, ustvarjalnega duha marksizma, je rodilo bodisi odprti kominformizem, se pravi, cinično prehajanje preko vse antisocialistične prakse današnjega sovjetskega vodstva nasproti socialistični Jugoslaviji, ali pa izgubo perspektive, razočaranje, bežanje od stvarnosti v svet lastnega »jaz«, nevero v človeka. Oba povjeta sta si sorodna, saj imata večidel isti izvor, in tudi praktično največkrat prehajata drug v drugega, povezujoč se z dekadentsko miselnostjo strmooglavljenе reakcije v

skupen tok ki teče daleč proč od živega vrveža naše socialistične graditve.

Praktično, v vsakdanjih odnosih do ljudi, se bežanje v svoj lastni »jaz«, osredotočenje vse pozornosti na svoji lastni osebnosti, izraža v karizizmu, ki mu je tu interes ljudstva, interes družbe, pri katerem gre marveč zgolj za uveljavljenje lastne osebnosti, za prepričanje, da je ljudstvo zato tukaj, da občuduje sposobnosti, posameznika, ne pa narobe, da mora posameznik svoje sposobnosti posvetiti delu za napredek ljudskih množic. Prav tu miselnost malomeščanskega inteligenta najde svoje dotikalnice z miselnostjo birokrata, o katerem je že mladi Lenin dejal, da je zanj najznačilnejše postavljanje interesa lastne kariere nad interes stvari. — Birokrat v državnem aparatu najde svojo dopolnitev v malomeščanskem inteligentu-karieristu, oba se medsebojno oplajata, kolikor sploh ne živita v personalni uniji. Zato je boj proti malomeščanskemu karizizmu sestavni del boja proti birokratizmu kot viru vseh mogočih, dostikrat sila usodnih strupov v socialistični graditvi.

Tov. Zihelr je govoril še o tem, kaj pomeni marksizem v naši socialistični graditvi, kakšno je njegovo pravo lice in kakšen mora biti odnos naše napredne socialistične inteligence do njega. Proučevanje marksizma mora biti življenjska potreba za vsakega zavestnega graditelja socializma. Posebej je poudaril nujnost proučevanja samih klasikov in ne raznih priročnikov in katekizmov, zlasti ne sovjetskih, katerih avtorji se zadnje čase čedalje manj zmenijo za verodostojnost svojih navedb in trditvev. Pa tudi proučevanje klasičnih del ne sme biti nikak samocij, ločen od vseh drugega študija. Maksiistična podkovanost, občar razgledanost in temeljito obvladovanje ožje stroke, to so tri osnovne zahteve, ki jih ni moči ločiti in ki jih naš čas nalaga socialistični inteligenci, predvsem pa našim znanstvenim kadrom. Ob enem pa mora biti proučevanje marksizma vedno povezano z aktualno družbeno problematiko. V borbi proti idejnemu nasprotnikom marksizma bomo zmagovali s kvaliteto, ne pa s puhlo frazo. — Svoj govor je tov. Zihelr zaključil z odgovorom na vprašanje, kakšen bodi lik socialističnega inteligenta.

»Razvoj kapitalizma je šel v smeri vse večje delitve dela med posamezniki, v pravcu izpreminjanja posameznika v vršilca ozko omejenih operacij ter poslov, pa naj je šlo tu že za ročnega ali za duševnega delavca. Človek je bil usujen delitvi dela, kljub gigantnemu razvoju družbenih proizvodnih sil mu je

ozka specializacija omejevala pogled na celoto in mu otežkočala spoznanje svojega lastnega mesta v toku dogajanja.

Značilno je, da je tudi razvoj v Sovjetski zvezi pokazal isto težnjo, ki se odraža v celotnem sistemu sovjetskega visokega šolstva: ustvariti ozkega specialista, ki bo o običnih družbenih vprašanjih vedel samo tisto, kar mu dajejo priročniki izmalicenege marksizma, v katerih se Marx, Engels in celo Lenin vse bolj umikajo veličini nezmotljivega Stalinaovega genija. Tak sistem šolstva popolnoma ustreza politiki birokratskega monopola nad vsem javnim življenjem. Birokrat je izrazito sovražen širini in kvaliteti ter vsemu drugemu, česar sam nima. Odtož žalostno dejstvo, da pridobitve znanstvene misli v Sovjetski zvezi zaostajajo za takimi pridobitvami v kapitalističnih deželah in da to zaostajanje skušajo nadoknaditi z govorenjem o vsestranskem prvenstvu ruskega duha v preteklosti, sedanosti in bodočnosti, kar predvsem pomeni profanacijo dejanskih zaslug, ki jih ima ruski narod v razvoju občečloveške kulture.

Napak je misliti, da nadaljnji razvoj družbenih proizvodnih sil z vse večjo razčlenjenostjo in diferenciranostjo operacij mora nujno voditi k nadaljnjemu drobljenju in razbijanju človekove osebnosti. Po zmagi socialističnih družbenih odnosov bo isti razvoj družbenih proizvodnih sil hkrati vodil tudi k vse večjemu krčenju družbeno potrebnega dela in k vse večjim možnostim vsestranskega duševnega razvoja vsakega posameznika, se pravi, k oblikovanju klasično celovite človeške osebnosti. Prav to je smoter socialističnega humanizma.

Prav tako je napak misliti, da danes vprašanje oblikovanja celovite človeške osebnosti ni aktualno vprašanje. Res je, to vprašanje ni aktualno za birokrata. Praksa pa kaže, da je človekova ustvarjalnost že danes toliko večja, kolikor bolj je že vsa njegova vzgoja, kolikor bolj je ves šolski sistem zgrajen v znamenju zavestnega odpora proti suženjski podrejenosti posameznika delitvi dela, kolikor bolj je človeku najolja specializacija prihranjena za čas po končanem šolanju, za čas praktičnega uporabljanja pridobljenega znanja. Prav v tem smislu so bili zadnje dni sprejeti v Beogradu pomembni sklepi, ki zadevajo reorganizacijo našega srednjega in zlasti visokega šolstva.

Razvijanje prave socialistične demokracije je drugi važni činitelj, ki deluje proti podreditvi posameznika ozki delitvi dela. Pritegovanje zmerom širših ljudskih množic k upravljanju gospodarstva in države vobče pomeni hkrati nenehno razširjanje njihovega obzora preko ozkih meja vsakdanjih proizvodnih poslov, oblikovanje vse večje množice politično mislečih ljudi, važen prispevek integriranju človeške osebnosti. V tem je še prav poseben pomen ukrepov naše Partije in vlade, usmerjenih k nadaljnemu razvijanju naše socialistične demokracije.

Socialistična inteligenca naše domovine se mora oblikovati v nenehnem boju proti vseznalskemu dilentizmu z ene in proti ozko omejeni specializiranosti, ki zastira pogled na občo povezanost stvari, z druge strani. Vsi naporji naše socialistične inteligence, ki je neločljivo povezana s širokimi množicami delovnega ljudstva, ves smisel naše socialistične graditve pa je v zavestnem ustvarjanju pogojev, ki bodo konec koncev premostili največje delitve dela v človeški zgodovini, delitve dela med duševnim in fizičnim delom, utrli pot popolnemu razvoju človeške osebnosti.

Poudarjajoč še enkrat slavne napredne tradicije slovenske in vobče jugoslovanske inteligence, je tov. Zihelr zaključil z besedami: »Trdno sem prepričan, da bo naša Partija v svojih prizadevanjih tudi vnaprej našla vso oporo v naši ljudski inteligenci, ki bo skupaj z ostalim delovnim ljudstvom naše domovine premagala vse preteklušnje in dospela do svojega socialističnega cilja.«

bolj aktivna, kljub vsem pomanjkljivostim in težavam, ki so jih Ljudska stranka in voditelji komunistične partije vedno napihovali.

Prav zadnje čase pa se je kritika poddržavljenih podjetij zaostrila in skoraj ni dneva, da ne bi tukajšnji tisk poročal o novih pomanjkljivostih ali napakah te industrije oziroma ministra, ki jo upravlja, ali pa priobčeval članke, ki nacionalizacijo zagovarjajo, dosežene uspehe pa poudarjajo ali celo pretiravajo.

Komunistični tisk, ki se ravna po navodilih sovjetskih zasedbenih oblasti na Dunaju, obravnava poddržavljeno industrijo še vedno tako, kakor jo je takrat, ko je prišlo to vprašanje na dnevni red. Takrat so voditelji KPA glasovali proti nacionalizaciji, ker se je nanašal zakon o poddržavljenju tudi na tako imenovano nemško imovino v Avstriji, ki je zdaj kot sovjetska imovina (USIA) pod upravo sovjetske zasedbene oblasti. (V rokah USIE je več sto večjih in manjših obratov, so jeklarne, gozdovi in zemlja. Posebno dobičakarosna pa je posest sistersdorfskih vrelcev naite. Samo vrednost letne proizvodnje teh cenijo na okoli milijardo šilingov.) Glasovali za zakon o poddržavljenju bi takrat torej pomenilo glasovati tudi za to, da bi sovjetska oblast izročila avstrijski državi podjetja na avstrijskih tleh. Tega pa seveda voditelji KPA niso smeli storiti. Zato je ostalo njihovo stališče glede nacionaliziranih obratov nespremenjeno. Pač pa prav radi to industrijo grajajo, kjer le morejo, da bi pokazali, da so imeli prav, ker so že v začetku nasprovali njenemu poddržavljenju.

Zakaj pa je avstrijska Ljudska stranka tako nenasdoma začela gonjo proti poddržavljenim obratom, ko se je vendar l. 1946 in 1947 strinjala z obema zakonoma o poddržavljenju?

SPOMENICA ZDA O PREKORAČTUVI 38. VZPOREDNIKA

Velika aktivnost ameriškega letalstva na Koreji

Washington, 17. marca. — Agencija France Presse poroča, da namerava vlada ZDA izročiti vsem državam, ki sodelujejo v korejski vojni, spomenico o vprašanju prehoda čez 38. vzporednik. Spomenica poudarja, da oborožene sile pod vodstvom generala Mac Arthura nima namena začeti ofenzivo v smeri korejsko-mandžurske meje in da bodo ostale na črti, ki gre ponekod po 38. vzporedniku. Če bo general Mac Arthur nadaljeval ofenzivo čez 38. vzporednik, bodo njegove čete imele omejen cilj. Spomenica prav tako poudarja, da je sedaj glavna skrb ZDA, da prenehajo sovražnosti na Koreji na miren način.

General Mac Arthur na Koreji

Tokio, 17. marca (UP). V soboto so se umikajoče sovražne armade, ki štejejo 200 do 250 tisoč mož, zaustavile na 38. vzporedniku. Večina Kitajcev in Severnokorejcev se je v manj kot 14 dneh pod množičnim ognjem umaknila za 30 in več milj. Samo na centralni fronti, zapadno in severo-zapadno od zavzelega Hongbona, je sovražnik skušal na vsak način zavreti napredovanje. General MacArthur je znova z letalom

obiskal Korejo. Z jeopom se je peljal do mesta, ki je kak. 2 km oddaljeno od frontnih linij.

Boji na Koreji

Tokio, 17. marca. (Tanjug.) Sporočilo 8. armade, ki ga prenaša agencija France Presse, pravi, da so ameriške enote zavzele danes še nekatere dele mesta Seula, ne da bi pri tem naletele na najmanjši odpor. Severnokorejske in kitajske sile se krepko upirajo v bližini Hongbona in na sektorju severno od Judonga in tudi na cesti, ki vodi v Cunčon. Cunčon leži približno 10 km južno od 38. vzporednika.

Včeraj so ameriška letala izvedla 1123 poletov nad Severno Korejo, kar je rekordno število poletov v enem dnevu od izbruha sovražnosti na Koreji do danes. Ob tej priložnosti so ameriške trdnjave bombardirale predvsem kolone severnokorejskih in kitajskih čet ter jim zadala hude izgube.

Ameriška mornarica je včeraj bombardirala z morja območje Vonsana na vzhodni obali Severne Koreje. Sodijo, da so med tem bombardiranjem severnokorejske čete izgubile več kot 8000 ljudi.

Gospodarski položaj na Tržaškem ozemlju

Trst, 17. marca. (Tanjug.) Po podatkih, objavljenih v gospodarskem sporočilu angloameriške vojaške uprave STO je dosegel promet v tržaškem pristanišču predvojno raven. Znanost se je povečala udeležba Avstrije, na katero odpade 20% celotnega prometa. V sporočilu je rečeno, da se je zboljšala tudi trgovina z jugoslovansko cono, posebno v novembru in decembru in da je promet z Jugoslavijo zadovoljiv. Za tem je v sporočilu poudarjeno, da se je zboljšalo tudi finančno stanje v coni A in da je primanjkljaj za drugo polletje m. l. manjši, kot je bilo predvideno.

V angloameriški coni STO je bilo lani zaposlenih mesečno povprečno okrog 80.000 delavcev in nameščencev, od tega števila v industriji 35%, v upravi 22% in v trgovini 13%. Število brezposelnih je znašalo povprečno mesečno okrog 20.000, od tega odpade 12% na mladino. Po podatkih v sporočilu so mezne narasle za 1,8%, življenjski stroški pa so se povečali v primeri s prejšnjim četrtletjem za 3%. V 17 stavkah je v tem četrtletju sodelovalo 13.000 delavcev.

TRYGVE LIE BO OBISKAL EVROPO

Lake Success, 17. marca. (AFP) Generalni tajnik OZN bo obiskal v začetku aprila Pariz, kjer bo s francoskimi oblastmi podpisal dogovor o šestem rednem zasedanju Generalne skupščine OZN, če bo zasedanje v francoski prestolnici. Trygve Lie bo nato obiskal Jugoslavijo, Grčijo, Turčijo, Sirijo, Libanon, Izrael, Egipt in Libijo.

Izjava predsednika nove holandske vlade

Haag, 17. marca. Reuter poroča, da je predsednik holandske vlade William Dress izjavil danes v parlamentu, da bo vlada odobrila izredna kredite v znesku 2 milijardi guldenov za oborožitev države v okviru Severnoatlantskega pakta. In sicer v približnih 4 letih. Polovica teh izdatkov za oborožitev bo krita s povečanjem davkov na dohodek in uvedbo novega davka, dobiti bo druga polovica krita s posojili. Predsednik vlade Dress je nadalje izjavil, da bo vlada podaljšala vojaški rok od 12 na 18 mesecev in bo poklenila rezerviste na vojaške vaje. Po njegovih besedah pripravljajo načrte za ustanovitev 5 divizij, pripravljenih za borbo. Poudaril je, da bo nova vlada posvetila posebno skrb povečanju holandskega deleža v obrambnem sistemu Severno atlantskega pakta, upostavljanju ravnoteže v proračunu ter odpravljanju primanjkljajev v holandski plačilni bilanci, politika prejšnje vlade glede teh vprašanj pa bo podvržena reviziji.

Poljski zunanji minister odstopil

Varšava, 17. marca. Agencija PAP poroča, da je bil poljski zunanji minister Sigmund Modzelewski razrešen dolžnosti zaradi slabega zdravlja.

Za novega zunanjega ministra je bil imenovan dr. Stanislaw Skeszewski.

ZASEDANJE GENERALNE SKUPŠČINE ZN BO LETOS V PARIZU

Pariz, 17. marca. (Tanjug.) Francoska vlada je sklenila, da v načelu pristane na to, da bo jesensko redno zasedanje generalne skupščine OZN letos v Parizu. Kakor poroča AP, je zastopnik vlade izjavil, da je postavila francoska vlada samo en pogoj, da se namreč zasedanje ne bo začelo pred 6. novembrom. Francoska vlada je postavila ta pogoj zato, ker bodo splošne volitve v Franciji verjetno letos jeseni. Parlamentarni krogi pa si prizadevajo, da bi bile volitve že prej, t. j. junija.

Taborišče za prisilno delo v ZSSR

Santiago de Chile, 17. marca. (Tanjug.) Na četrtkovni seji gospodarsko-socialnega sveta OZN je ameriški delegat Walter Kotzja predložil skupno ameriško-britansko resolucijo, ki zahteva, naj se ustanovi komisija za preiskovanje razmer na prisilnem delu v Sovjetski zvezi. Reuter poroča, da Kotzja trdi, da dela v ZSSR 14% delavcev na prisilnem delu in da znaša po ocenitvi ki jo šteje za zmerno, število takšnih delavcev približno 9 milijonov. Ameriški delegat je nato pokazal fotografije kotle sovjetskih dokumentov, iz katerih se vidi, da dobivajo ti delavci za polovico manjše obroke, kot pa so nujno potrebni obroki pisarniških delavcev.

Podatke, ki sta jih uporabila ameriški in britanski delegat in Gospodarsko-socialnem svetu, je uporabila tudi ameriška komisija za raziskovanje podatkov v taboriščih za prisilno delo v ZSSR. Komisija trdi, da je v Sovjetski zvezi 11 milijonov ljudi na prisilnem delu, pri čemer niso všteti nemški in japonski vojni ujetniki, ki so še zmeraj v sovjetskih taboriščih in za katere se šteje, da so na prisilnem delu. Veliko število prisilnih delavcev dela pri graditvi hidroelektrarn in pri melioracijah, na pr. pri graditvi treh hidroelektrarnih postaj v bližini Kubiševa in na Dnepru, nato na turkmenskem severnokrimskem in južnosibirskem ozemlju pri kopanju, v premogornikih v Karagandi in v severnosibirski lesni industriji.

Iz prevodov izvirnih sovjetskih prvil za taborišča izhaja, da dobivajo tisti, ki so na prisilnem delu (n. pr. v arktičnem taborišču Ukta Peora) dnevna obroka, ki imajo komaj 1300 kalorij. V normalnih razmerah je potrebno povprečno okrog 3000, za teška dela pa okrog 4300 kalorij. Kaznjenci, ki se smejo samo omejeno gibati v določeni pokrajini in nimajo pravice do dela, dobivajo takšno dnevno obroko, ki imajo samo 716 kalorij.

Manifestacija delavcev v jugoslovanski conl

(Nadaljevanje s 1. strani.)

šcem času fašističnega nasilja popeljala v oboroženo boj in zmagao.

Tovariš Tito! V tem prazničnem razpoloženju ne pozabljamo na obveznosti, ki so pred nami, v borbi za mir v svetu, katerega ogroža napadalna politika Sovjetske zveze, ki v odnosu do Jugoslavije prehaja že v oboroženo grožnje in izzivanja. Vsak trenutek smo skupaj z narodi Jugoslavije pripravljani braniti njeno neodvisnost in mir v svetu z isto hrabrostjo in množično udeležbo kot v dobi NOB. Poleg tega ne izpustimo niti za trenutek izpred oči bodočnosti našega okrožja. Mi smo te dni slišali, da so fašistični in informbirojevski kričači v Rimu in Trstu zopet začeli strupeno šovinistično gonjo za enostransko, nepravilno rešitev Trsta. Celo naše okrožje so si pri tem upali omeniti. Toda mi smo že nešteto krat odgovorili vsem, da so take imperialistične sanje neuresničljive. Mi smo se odločili za tisto, za kar smo se borili pod Tvojim vodstvom v NOB. Mi z vsakim dnem znova manifestiramo to odločitev in tudi iz današnjega slavlja sporočamo na vse strani sveta, da si naša bodočnost kro-

jimo sami. Za vedno smo odklonili steno, ki nam jo vsiljujejo fašistični kričači Rima in Trsta. Vsi, ki jih zanima bodočnost našega okrožja, naj si zapomnijo, da ti kraji ne bodo nikdar več pripadli Italiji.

Prepričani smo, da poznajo to naše razpoloženje tudi tisti, ki so v zadnjih dneh privlekli na dan tako imenovano tripartitno deklaracijo o Trstu, ki pa je v popolnem nasprotju z našim razpoloženjem in ciljem. S takim »dokumentom«, ki ga je zgodovina že obsodila kot krivičnega, ponovno hrabroju fašistične elemente in vse ostale sovražnike miru. Ali se tisti, ki danes ponovno drže deklaracijo v svojih rokah, boje zameriti šovinističnim in imperialističnim krogom v Italiji? Cemu se tisti »od deklaracije« ne boje zameriti narodom Jugoslavije, ki jih vse svet pozna kot najskrenejšje borce za mir in pravico. Mi zahtevamo poštenost do nas in odločno protestiramo proti enostranskemu reševanju vprašanja naše bodočnosti. Naša bodočnost se da rešiti edino z našim pristankom in pristankom vseh narodov Jugoslavije.

Po prečitani resoluciji so se množice s pesmijo razšle.

Pismo iz Avstrije

O PODRŽAVLJENJU PODJETIJ

Dunaj, začetek marca 1951. — Majhna republika Avstrija je ena redkih držav, ki imajo posebno ministrstvo za poddržavljene obrate. To ministrstvo in zlasti še ministri, ki ga vodi, pa v zadnjih tednih in mesecih precej ostro napadajo. Posebno velik oblak prahu dviga okoli podržavljenih podjetij avstrijska Ljudska stranka, pa tudi voditelji avstrijskih komunistov ne zaostajajo mnogo za njo. Oboji trdijo, da so poddržavljena podjetja poskus, ki se ni obnesel. Še bolj pa dolže socialdemokrate, ki imajo krmilo teh obratov v rokah, da zlorabljajo svoj položaj in da hočejo napraviti iz teh podjetij nekakšne socialdemokratske monopolistične obrate.

To trenje, ki ga je zadnje tedno povzročila med vodilnimi avstrijskimi strankami poddržavljena industrija, je precej zanimivo. Zanimivo je zlasti zato, ker se je v vsej ostriini pojavilo zdaj, ko nacionalizirana podjetja šele žanjejo prve pomembnejše uspehe. Prej, ko ni bilo skorajda še nobenih uspehov, kritiziranje poddržavljene industrije še zdaleč ni bilo tako ognjevito.

Zgodovina avstrijske poddržavljene industrije bi bila kratko tale: Po vojni je bilo treba tudi v Avstriji pljunuti v roke in začeti celiti rane, ki jih je zasekala vojna vihra v avstrijsko gospodarstvo. Predvsem je bilo treba postaviti na nogo glavne gospodarske panoge, od katerih je bila večidel odvisna obnova celotnega gospodarstva. To se pravi promet, energetično gospodarstvo, premogovnike, železarsko in jeklarsko industrijo. Da bi bila obnova teh gospodarskih panog hi-

treje od rok, se je takrat pojavila tudi težnja, naj bi jih prevzela država. To je bilo geslo avstrijskih socialdemokratov, ki so po vzgledu angleških laburistov težili za osnovno nacionalizacijo dela gospodarstva. Proti tej težnji so izražali pridržke in pomisleke zastopniki meščanstva, pa tudi voditelji komunistične partije Avstrije se niso strinjali z njo.

Konec koncev pa so le nacionalizirali ključna podjetja v naštetih gospodarskih panogah in poddržavljili tudi nekatere rudnike. Podržavljena podjetja zaposlujejo skupno nad 100 tisoč delavcev in dajejo 90 odstotkov izdelkov avstrijske železarske in jeklarske industrije, premogovnikov l. p.

V prvih letih poddržavljena podjetja še niso dala tistega, kar so od njih pričakovali. Njihova proizvodnja ni posebno hitro naraščala, čeprav so požirala izdatne subvencije države in zamejstva. Vzrok počasnega razvoja in velikih demarnih potreb je večidel v tem, da so bila ta podjetja med vojno srednje oboroževalne industrije v Avstriji. Kot taka so bila tudi ellj hudih zračnih napadov. Zasedbene oblasti pa so po vojni mnoge hudo poškodovane in delno porušene obrate še demontirale ter odpeljale mnogokatero stroje in napravo. S tem je bilo avstrijsko gospodarstvo obütuno prizadeto.

Vseeno pa se je raven proizvodnje v poddržavljeni industriji z leta v leto dvigala. V prvi polovici lanskega leta je bil indeks proizvodnje teh podjetij povprečno za 20 odstotkov višji, kakor indeks celotne proizvodnje. To se pravi, da so postajala poddržavljena podjetja vse

mokratizaciji gospodarstva, praktično ne pomeni nič drugega, kakor težnja, da bi na mesto izlučnega gospodarskega voditelja stopil predan član socialdemokratske stranke. Ta naj bi prevzel nalogo, da stavi v službo stranke najprej delovno silo obrata in končno vse njegovo zmogljivost. To se pravi — pišejo — da je podržavljenje samo adut, od katerega si obetajo izključno strankarske koristi.

Zato tudi povzroči vsak ukrep ministrstva za poddržavljena podjetja novo ostrino v trenju okoli vprašanja podržavljene industrije. Sredi prejšnjega meseca je n. pr. ministrstvo za promet in podržavljene obrate izdalo ukrep, s katerim je ustanovilo v tem ministrstvu tako imenovani socialni svet. To svet so ustanovili po paritetnem nabehu iz zastopnikov vodstva podjetij in delavcev. Njegova naloga je svetovati resornemu ministru v vseh načelnih socialnih in personalnih vprašanjih podržavljene industrije. Z naslednji dan pa je objavila »Zveza avstrijskih delavcev in nameščencev«, ki je v rokah Ljudske stranke, razglas, v katerem pravi, da se ne strinja s temi ukrepi, ki onaj bi prispevali k boljšeizaciji poddržavljenih obratov. Razglas objavlja tudi, da se bo avstrijsko delavstvo iz vrst OeVP odločno uprlo vsem podobnim akcijam, češ da so brez zakonite osnove.

Skratka, Ljudska stranka obeta, da si bo na vse načine prizadevala onemogočiti morebitno nadaljnje podržavljenje, ali sodelovanje delavcev v upravi podržavljenih podjetij. To pa je, kakor pišejo tukajšnji listi, dovolj zgovoren znak, da je politika nacionalizacije, politika, da dobe delavci v podjetjih razne pravice, ki jim gredo, prekrizala resne kapitaliste, ki bi še danes hoteli — kot nekoč v predvojni Avstriji — vladata po mili volji nad podjetji, gospodarstvom in delavci.

Gradbeni institut naš največji znanstveni zavod

Prav tam, kjer se je ob starem skladišču smodnika na Ljubljanskem polju morala za cela desetletja ustaviti rast Ljubljane, stoji zdaj mogočna, edinstvena stavba v vsej državi; po svoji zunanosti in obsegu je izrazita podoba dandanašnje nagle gradbenega razvoja pri nas. Še značilneje pa je, da je to poslopje žarišče naše sedanje in zlasti bodoče gradbene dejavnosti. Od dela v tej »trdnjavi napredka« bo zelo odvisen nadaljnji gradbeni razvoj pri nas. Tu bo znanstvenik pomagal graditi. Gradbeni dela zdaj niso več zgolj preprosta naloga rokodelcev; pa tudi tehniki sami ne morejo usmerjati tehničnega razvoja brez sodelovanja znanstvenih delavcev. Znanost ima dandanes tudi pri tem besedo: kakšne bodo bodoče stavbe, kakšno gradivo bodo uporabljali, kako naj kar najbolj posepijo in pocenijo gradbena dela, ne da bi to škodovalo kakovosti, smotrnosti, namenu, pa tudi lepoti stavb.

tehnične šele začnjenja. Ing. Franco Tomazič je proučeval kot projektant težavno nalogo med švicarskimi strokovnjaki. Toda tudi tam ni mogel videti sodobnega inštitutskega poslopja. Načrt je moral seveda nastati v teemem sodelovanju z bodočimi znanstvenimi delavci inštituta. Samo ljudje, ki so ustvarjali inštitut in reševali edinstveno ter enkratno nalogo pri nas, bi mogli dovolj živo prikazati, kaj pomeni in kakšno je tako, zares pionirsko delo. Pri graditvi sami pa bi tudi že zelo potrebovali prav pomoč — gradbenega inštituta.

TOVARNA - LABORATORIJ

Gradbeni inštitut se bo kot »obrat« precej razlikoval od drugih znanstvenih zavodov. Ko stopiš v poslopje in napraviš pot, ki jo bo navadno napravilo tudi gradivo ali raziskovani predmet, se ti zdi, da si v posebni tovarni, kjer bodo glavni delavci pravzaprav — znanstveniki, raziskovalci, tovarna pa laboratorij. Tako se vrstijo prostori: S kamioni pripeljejo neposredno »urovine« v spremelnico; v nadaljnjih prostorih gradivo (gramoz, pesek, cement itd.) pripravijo ali predelajo v »polizdelke«, če že ne v končni izdelek tako rekoč po tekočem traku (po tiru) prispe v laboratorij, v mogočno dvorano, kakršne je mogoče videti le v največjih tovarnah. Pod stropom dvorane je žerjavna proga. Vzdolž dvorane bodo na močnih betonskih temeljih stali stroji. Tu bodo preskušali gradbene konstrukcije — etebre, nosilce itd. — tudi v naravni velikosti. »Podaljšek« dvorane je preskuševališče na prostem, kjer bo tudi žerjav prenašal težke konstrukcije. Tam bodo preskušali največje gradbene elemente. Iz laboratorija bodo odposljali posamezne izdelke v klet ali v druge sosedne prostore, da jih bodo preskušili bodisi v zmrzalnici (kjer bo vladala temperatura do -20°C) ali v drugih preskuševališčih, kjer bodo ugotovljali odpornost in druge lastnosti materiala. V pritličju bodo imeli tudi peči za keramične izdelke; v pečeh bodo dosegli najmanj do 2000°C. Na splošno bo dejavnost inštituta razdeljena na sedem oddelkov: standardna preskuševalnica (glavni laboratorij za preskušanje trdnosti, nosilnosti itd. konstrukcij in zlasti betona; kemični oddelk (v prvem nadstropju), kjer bodo kemično analizirali vzorce gradiva, surovin itd. ter bodo že naprej ugotovili lastnosti gradiva; geomehanski oddelk (delno v kleti in v drugem nadstropju), ki bo znanstveno

opravljala naloge v zvezi s temeljenjem (fundiranjem) zgradb za vse Slovenijo; keramični oddelk, ki bo preskušal ognjestalno gradivo (n. pr. šamot), klinkerje, plošče, opeko itd.; polindustrijski obrat, ki bo izdeloval (zdaj že obratuje v začasnem posloju) nove vrste gradiva in jih preizkušal na podlagi znanstvenih laboratorijskih dognanj ter bo tako posrednik med izrazito znanstvenim delom in proizvodnjo; konstruktivni oddelk (prvo nadstropje), ki bo z modelnimi preskavami ugotavljal znanstvene rezultate, kakršnih sicer navadno ni mogoče ugotoviti z računi; fizikalni oddelk, ki bo uvažal in uporabljal najnoveše raziskovalne metode, n. pr. rentgenske, fotoelastične in druge ter bo uporabljal naj-sodobnejše instrumente. Že iz tega je razvidno, da bo na delu cel štab strokovnjakov, ki bodo uporabljali najrazličnejše stroje, naprave in instrumente.

POSLOPJE JE DOGRAJENO

Velikansko poslopje je na splošno dograjeno. Nikdar pri nas niso še gradili s takšno vročino naglico. Podjetje »Gradi« je lani oktobra, ko je bilo po vrednosti končanih komaj 40% del, prevzelo nalogo, da stavbo izroči svojemu namenu do pomladi, tako da bodo mogli v nji že 27. aprila, za desetletnico OF, odpreti vrednostno razstavo. Zdjaj pa je po vrednosti končanih 92,3% gradbenih del. Med manjkajočimi deli so nekatera, ki razstave ne bodo ovirala (n. pr. zunanji omet). Vseh del pa so z ureditvijo okolice (inštitut bo sredi lepega parka) količinsko končali nad 82-odstotno. Podjetje je izdelalo natančen, podroben načrt za vsa gradbena in obrtniška dela. Čeprav kolektiv ni napovedal tekmovalni, je tekmoval tako, da se v resnici nič ne bi mogel kosati z njim. Kako velikansko nalogo je opravil med najugodnejšim zimskim časom, sprevidimo že iz količine porabljenega gradiva in po 104.367 tonskih kilometrih: že sam prevoz gradiva je bila posebna, izredna naloga. Med drugim so porabili: 3500 kubnih metrov gramoz, 372.000 zidakov, 124 ton betonskega železa, 782 ton cementa, 1625 kvadr. m stekla (inštitut ima številna zelo velika okna).

Zaveden delovni kolektiv je z delom svojih rok ustvaril pogoje, da bodo odsele znanstveniki gradili z glavami za lepšo prihodnost. Tu je poročstvo v tej mogočni stavbi, da bomo pri nas še mnogo gradili — pa tudi bolje kakor dolej.

KAKO JE BILO V SELCAH

Še ni tako dolgo tega, ko so volivci v Selcah v Slovenskih goricah pripomnili: »S kandidatom smo zadovoljni, le videli ga še nisem! Pa vemo, da bo do volitev enkrat le prišel! In res, prišel je — sicer šele v zadnjih dneh pred volitvami. Toda to ne pomeni, da prej v tem volilnem okraju množičnih sestankov ni bilo. Nasprotno, bilo jih je precej. Na njih je zlasti pridno deloval namestnik poslanskega kandidata. Zgodilo se je sicer, da v obravnanih krajevnih vprašanih volivcev kdaj pa kdaj ni zadovoljil. Tako prav v Selcah, kjer so o letošnjih odkupih hoteli izvedeti vse. Zato jim je nasvetoval, naj vprašajo še kandidata sosednega volilnega okraja — predsednika okrajnega ljudskega odbora Globačnika, ki se je ravno tedaj mudil v pisarni njihovega krajevnega odbora. Volivci so za pobudo zgrabil in se vneli iz hiše. Tak je bil zaključek prvega dela predvolilnega množičnega sestanka. Začetek in potek drugega dela sestanka pa je izgledal takole:

Sprevidel volivcev, ki so pravkar zapustili namestnika kandidata, se še ni dobro strnil pred sedežem krajevnega odbora, ko je med vrata etopil Globačnik. Lepo in mirno jim je dolgo govoril o od-

kupih. Mirno pa so ga tudi poslušali — to vse dotlej, dokler ni iznesel, da je v Selcah »tajinstveno« zmanjkalo od lanekoletnega popisa živine okrog 130 glav goved. To število ni nikjer evidentirano. Le kam je moglo toliko goved? Mar bodo dali odgovor volivci? Pogledjmo:

Nekateri pred hišo zbrani volivci so stikali glave in slišalo se je močno šušljanje, nekdo pa je le nekaj besed bolj razumljivo: »Tisti, ki imajo večje travnike, že lahko kaj zatajijo. Jaz pa še obvezno oddajam komaj prenosom.« Toda tisti, ki imajo večje travnike, niso stikali glav in šušljali, marveč vztrajno mirovali. No, pa je tovariš Globačnik kar nadaljeval in začel vprašanje preobremenjenosti kmetovalcev z najnižjih posestnih skupin, vprašanje tistih, ki so do sedaj obvezno oddajajo dejanske prenašali. In samo na račun teh bi moralo iti znižanje krajevnega plana odkupa mesa za 5600 kg. Potem se se o tej in o drugi stvari pametno pomenili. In končno so se zadovoljno razšli. Vendar našel se je član krajevnega ljudskega odbora Zajšek, ki je nekaj dni pozneje raztrbil, da imajo sosedni kraji nižjo obvezno oddajo — in to zato, ker jim kandidira predsednik okraja. Ta vest

Beseda ljudstva

Za rešitev tržškega vprašanja ne maramo mešetarjev

V petek ob pol 17. uri so se oglasili v spodnjem delu Miklošičeve ulice prvi vzkliki ter borbene pesmi in nato niso utihnili vse do večera. Iz vseh delov Ljubljane so prišli frontovci na zaključno predvolilno zborovanje v Unionu. Vsak bi rad slišal besede predsednika vlade tovariša Marinka in sekretarja mestnega komiteja Partije tov. Krivica.

Velika unionska dvorana je bila že nekaj pred tritretjo na peto nabito polna. V dvorani je bilo že pred pričetkom zborovanja kot v velikem panju: »Živela Komunistična partija!« je zadonel na eni strani moški glas. Ni se še prav podel, že mu je odgovoril drugi: »Zivel maršal Tito!« Temu je sledilo nekaj minutno skandiranje »Tito — heroj!« Tujeja nočemo, svojega ne damo!« »Ne damo svojih pravic na tržškem ozemlju!« Tako so se glasovi prehlavali po dvorani. Komaj se je en glas nelsoklo podel, že mu je sledil drugi.

Ko je stopil v dvorano tovariš Marinko s svojimi spremljevalci, se je utrgal vihar vzklikanja, ki mu ni bilo ne konca ne kraja. Nad tisočglava množica se je zila v eno samo hotenje: pokazati svoje prepričanje, pozdraviti nje, ki so bili s svojim ljudstvom v najtežjih dneh in ki ga vodijo danes v boljše življenje in po njih tudi vse tiste, ki jim je skrb za skupnost najvišji zakon.

Ko je spregovoril tovariš Krivica, se je za nekaj časa vzklikanje podelo. Toda skoraj vsakemu desetemu stavku je sledilo ploskanje, kliti stako jec. Ko je govoril, da so bili v predvolilni kampanji zelo redki primeri, da so skušali sovražni elementi na sestankih zlorabiti širino naše demokracije, se je sprožil plaz ogorčenja: »Dol z vojnimi hujskači, dol z izdajalci svojega ljudstva.«

Na njegove besede, da so volivci na vseh sestankih ogorčeno zavrnili vik in krik italijanskih sovinstov in fašistov, ter njihovih informbirojevskih pajdašev glede Trsta, je nastal takšen vihar vzklikanja in ogorčenja, da je moral za več

minut prenehati. »Roke proč od svobodnega tržškega ozemlja, o Trstu se naj pomenijo tisti, ki so zanj prehlavali kri!« Italijansko in jugoslovansko ljudstvo se lahko sama sporazumeta glede Trsta, so dajali zborovalci duška svojem ogorčenju. Mogočno pritrjevanje je bilo v dokaz, da je tovariš Krivica izrazil ne samo misel prisotnih, temveč misel vseh ljubljanskih volivcev, da odklanjamo sovjetske mešetarje, da preziramo informbirojevske izdajalce in da ne bomo nikdar odstopili od svojih pravic.

O pričetku govora tovariša Marinka bi lahko rekli, da so ga pravzaprav pričeli zborovalci. Še preden je začel govoriti, ga je pozdravilo izredno navdušeno ploskanje in skandiranje »Miha Marinko«, ki je trajalo nekaj minut. Sum je nekoliko podel. Tovariš Marinko je hotel začeti, a ga je spet preglasil vihar vzklikanja našemu partiskemu in državnemu vodstvu. Ko je začel, se ee obrzali zresnili. Na vseh licih si lahko čital, kako govori zborovalcem iz srca. Govorec o predvolilni dejavnosti je marsikomu vzbudil misli na sestanke zadnjih dni in na delež, s katerim so naši volivci pomagali k tako lepemu uspehu predvolilnega časa. »Hočemo živeti v miru!« »Dol z vojnimi hujskači!« je spremljalo besede tovariša Marinka o imperialistični politiki Sovjetske zveze. Zborovanje je doseglo svoj višek, ko je tovariš predsednik vlade spregovoril o kremeljskih mešetarjih in o njihovih nameri, skaliti dobre sosedske odnose med italijanskimi in jugoslovanskimi narodi. »Nočemo biti drobiž za poravnavo tujih sporov!« »Dol z informbirojevskimi agenti in netilne nove vojne!« Proč s tristransko deklaracijo!« »Volitve bodo naš odgovor italijanskim sovinstom in vsem lažimarkistom!« je odmevalo vse čas po dvorani, ko je govoril tovariš Marinko o vprašanju Trsta. Med te vzkliske so se mešali številni vzkliki našemu in partiskemu vodstvu ter kandidatom v Ljudsko skupščino.

Tudi v Srbiji bodo danes izvolili Ljudsko skupščino

Kakor v Sloveniji so danes tudi v LR Srbiji volitve poslancev za drugo Ljudsko skupščino. Volivci Srbije so se za ta svoj pomemben dan temeljito pripravili. Na področju vse Srbije je bila več tednov izredno živa predvolilna dejavnost. Ves februar so bili v osnovnih organizacijah

Fronte množični sestanki, ki so zajeli skoraj slehernega volivca. Tako so na primer v okraju Gračanica na Kosmetu imeli v tem času 72 množičnih sestankov, katerih se je udeležilo nad 50.000 ljudi. v krajevaškem okraju je prišlo na razne manjše sestanke nad 20.000 ljudi.

V marcu so bila številna velika zborovanja. Največje je bilo 4. marca v Beogradu, kjer so množično nad 200.000 ljudi govorili Moša Pijade, Siniša Stankovič in Koča Popovič. V Obrenovcu pa je govoril 20.000 udeležencem Aleksander Rankovič, v Zajčaru Dobrovoje Radisavljevič več kot 10.000 poslušalcev. v Nišu je prišlo na zborovanje, kjer je govoril predsednik vlade LR Srbije Petar Stambolič, nad 50.000 ljudi. Takšnih velikih zborovanj je bilo v predvolilnem času okoli 30.

Tako so se frontovci Srbije politično zelo dobro pripravili na volitve v drugo Ljudsko skupščino. Med kandidati so znana imena kot Moša Pijade, ki kandidira v prvem rajonu Beograda, dr. Blagoje Nešković v sedmem rajonu Beograda, v posavskem okraju kandidira Aleksander Rankovič, v tretjem rajonu Beograda Koča Popovič in drugi. Med kandidati so znani politični in kulturni delavci, zadržniki, kmetje, predstavniki naše armade, funkcionarji in drugi. Tako sestavljena Ljudska skupščina daje zagotovilo, da bo dobro zastopala interese svojih volivcev.

Volivci so se tudi z delom pripravili na volitve. V vseh krajih so urejali lokalne zadeve, tako so na področju vse republike popravili nekaj sto kilometrov lokalnih cest in se množično udeleževali raznih prostovoljnih del. Samo v okraju Leskovac so popravili 63 km poti, na novo zgradili štiri in uredili 18 podvozov, sezidali 1900 m nasipov ter popravili več mostov. Vrednost del je okoli 774.000 din.

EDINSTVENA ENKRATNA NALOGA

Tudi preprosti človek ob tej stavbi na Ljubljanskem polju kmalu spozna, da so graditelji opravili posebno nalogo. V tem je značilna podoba našega časa, dejavnosti, prizadevanj in bojov: takšne naloge rešujemo prvič; toda značilno je zlasti, da jih izpolnjujemo z doslej nesluteno naglico. Zato se niti dovolj živo ne zavedamo, da nas obdajajo in celo preraščajo velike ustvaritve. Po obsegu poslopja je pred našim največji znanstveni zavod in edini te vrste v državi. Morda bo kdaj pozneje, ko bodo dogradili vse oddelke, še večji zavod za elektrotehniško gospodarstvo ob Tržški cesti. Zdjaj pa je gradbeni inštitut z okrog 2500 kvadr. metri zaidane plošče in z 12.000 kv. m etažne površine stavba, ki je v glavni osi 115 m dolga, široka pa ima kakšnih 25 m, z mogočno dvorano, ki ima dvonadestropno višino — pač naš največji hram raziskovalnega znanstvenega dela. Obseg pa daje slutiti ne le značaj, temveč tudi obsežnost in pomembnost zavodove dejavnosti. Projektant je moral dobro poznati nalogo gradbenega inštituta. Seveda pa ni mogel imeti izkušenj, kakaj v Jugoslaviji smo šele zdaj začeli graditi inštitute; pri nas se doba

Velenjski rudarji so že volili

V Ljubljani se čudijo: že dva meseca in pol v velenjskem rudniku presegajo dnevne in mesečne proizvodne plane. Velenjski rudarji so letos najboljši rudarski kolektiv v Sloveniji. 15. marca so osnovni plan dosegli 116,26-odstotno, operativnega pa 101,25-odstotno. Delavci na pripravah so plan izpolnili 132, na odkopih 106, v jamskih storitvah 116, in v rudniških storitvah 119-odstotno.

»Deseta obletnica OF je samo enkrat in volitve v našo Ljudsko skupščino tudi niso vsak mesec,« pravijo rudarji, zato tekmujejo. Tri sobote so tekmovali v čast volitev. Vsakokrat so za dobrih 30% presegli plan. 17. februarja celo za 49%. Tisto soboto so nakopali 2360 ton premoga, kar je največ v zgodovini velenjskega rudnika. Odslej vsak dan presegajo plan in tako so postali najboljši rudarski kolektiv v Sloveniji. Na volitve so se torej dostojno pripravili.

»AFRIKA« V JAMI

Kako težko so priborjeni odstotki, verjemite reporterju, ki je obšel delovišča v rudniku. Velenjski rudnik in delo v njem je nekaj posebnega. Premoga je v izobilju, ponekod so stoji debeli nad 150 metrov. Ker je lignit kalorično manj vreden od drugih vrst premoga, je njegovo izkoriščanje donosno le ob nizkih proizvodnih stroških. Zato je značilno, da v Velenju premoga ne kopljejo z zasipavanjem, ampak na »bunkerski« način. Od osrednjega, prostorno zidanega in dobro razsvetljenega hodnika drže rovi na vse

strani. Stranski rovi se na koncu razširijo v prostorno dvorano. Ponekod je strop visok tudi 30 m. To je delovišče. Lepo, kaj, taka prostorna dvorana, in ko posvetiš z lučjo, se zalesketa rjavi demant. Tudi rudarji ga radi gledajo, toda z ušesi neprestano sledijo najrahlješemu šumu. V teh dvoranah venomer škropijo s stropa drobci. Najmanjši na glavo s take višine že precej zaleže. Nekaj ur premožgovega dežja, nato se strop sesuje. Gluhe bi premožg pokopal. In še tisoč nevarnosti preti v jami. V Velenju je najnevarnejši plin. Zlasti mnogo je metana, pomešanega z ogljikovim dioksidom. Ta za eksplozijo ni tako nevaren, tem nevarnejši pa je za zadušitev.

V tretji etaži delajo rudarji v hudi vročini. 30—40 stopinj vročine je pri tleh, pod stropom 20 m visoke dvorane pa tudi 70—80 stopinj. Deloviščem v tej etaži pravijo »vroča Afrika«. Tu delajo rudarji le 6 ur, razen tega imajo norme tudi mnogo manjše. Ko vstopiš v delovišče 31, 33, 34 in 36, se hipoma koplješ v lastnem znoju, razen tega pa pritiskaš že dušični plini na pljuča tu mnogo močnejše.

CEL HRIB BODO ZVRNILI V JEZERO

»Vročo Afriko« so naredili Nemci. Med zadnjo vojno so tako brezobzirno izkoriščali rudnik, da ga niso zavarovali pred vročino. Z odkopavanjem so tudi prekoračili nevtrni pas in povzročili, da se je zemeljska površina pogreznila. — Škalski hrib se je pogreznil in nagnil za 53 m, zaradi česar se je porušilo precej

hiš in cerkev. V kotlini pod hribom je nastalo veliko jezero. Le majhna plast krovneje loči jezero od rovov pod njim. Kaj če bi voda prodrla v te prostore in jih zalila? Noben rudar si ne bi rešil življenja in lep čas bi bilo konec rudniškega dela. Zato bodo to jezero odstranili. Z velikimi in izredno močnimi vodnimi črpalkami bodo izpodjedli Škalski hrib, ga prevrnili v jezero in zasuli. Ne bo ga več, voda se bo otekla po bližnjih potokih.

Rudarji niti ne mislijo na nevarnost, saj ni za to časa. Delo je težko in naporno. Na pol nagri, s čeladami na glavah rušijo premožgove stene s svedri in pištolami, na opornike vrezujejo številno odpejljanj, kdaj pa kdaj počivajo, se smejejo in si kakšno pošteno povedo. Najboljša odkopna brigada je trideseta, ki je presegla plan za 30%. Pa tudi Grčarjeva 40. brigada je dobra. Mladinska brigada na pripravah je plan presegla za 16%. Vozičkov vedno primanjkuje. Vozarje radi preklinjajo, kajti kaj pomaga, če je premožg pripravljen, a ga ne morejo naložiti in odpeljati.

VELENJSKI NEBOTICNIK

Da, stara jama je tako grajena preprosto, da je niti ne morejo mehanizirati. Promet je grlo. V Prelogah blizu Velenja so zgradili novo jaško. V najbližji bodočnosti se bo usmeril ves promet iz rudnika čezenj. Moderen glavni rov je že končan in zvezan s starim. V njem bo mogoče urediti tehnično najmodernejši promet. Nad novim jaškom so zgradili visok stolp; seveda je manjši od ljubljans

skega nebotičnika, le 46 m je visok in brez bara.

Zmogljivost novega jaška je skoraj štirikrat večja od starega. Vsaki dve minuti bosta dve kletki dvignili 4 vagonček premoga, v drugi polovici jaška pa bosta izmenjaeta dva skipa vsakih pet minut dvignila po sedem ton premoga. V posebnih drobilnih bodeh premožg drobili, zdroljenega pa avtomatično preko bunkerjev nalagali v skipe. Na vrhu jaška bodo skipi

Dvigalni stroj v izvoznem jašku

premožg stresali v posebne bunkerje, od tod pa ga bodo po traku prevažali v separacijo. Novi stolp nad jaškom je najmodernejši na Balkanu in ima celo pred tovrstnimi nemškimi nekatere prednosti.

PRAVI LJUDSKI INŽENIRJI

Novi jašek. Kako kratki sta besedi in kako mnogo povesta! Nič o trudu in znoju, še manj o iznajdljivosti in požrtvovalnem delu. Nihče ne verjame delavcem, ki trdijo, da so ga zgradili skoraj z golimi rokami. In vendar je globok 375 m, v premeru pa meri 6,8 m. To že nekaj pomeni. Za take posebne stvari so v stari Jugoslaviji klicali tuje strokovnjake. Zdjaj pa so naši ljudje kar sami poprijeli za delo, pa niti inženirji niso bili. Ključavničar z delovodske šole Tone Gorogranc je izdelal vse načrte in ročno sam izdelal številne strojne naprave in orodje, ki so jih rabili pri delu. Velik najmodernejši izvozni stroj, ki tehta 245 ton, sama njegova os pa 18 ton, je montiral monter Taufer s svojo brigado iz Zagorja, montiral je enako velik žerjav in mnogo drugih.

RUDARJI NE STAVLJAJO POGOJEV

Da pa bo mogel rudnik izpolnjevati že z julijem za 40% povečani plan, mora dobiti nove rudarje. Sicer imajo obljubljene, toda takoj morajo priti, da se pričue. Težava je s stanovanji. Stiska je že sedaj. Kam pa bodo spravili nove delavce? Gradis že tri leta obljubuje, da bo zgradil stanovanjske bloke. Cas je, da se gradnja že enkrat začne.

Rudarji izpolnjujejo svoje naloge, presegajo plane, čeprav živijo v težavnih razmerah. Nohenihi pogojev ne stavljajo, nič jih ne ovira. Ko bi tudi zanje ne bilo ovir! — Ne bo jih, rudarji. Lahko zaupate in z optimizmom zrete na jutrišnji dan. Srečno, velenjski rudarji! Jak.

Spominu Pariške komune

18. marec 1871

Pariška komuna in delavsko gibanje na Slovenskem

Ko je dosegla 4. septembra 1870 Pariz vest o sedanski katastrofi, v katero je zapletel francosko armado režim »bande političnih in vojaških pustolovcev« z Napoleonom III. na čelu, je pariški proletarijat stopil na obice in ob velikem navdušenju vse Francije izsilil od Narodne skupščine razglasitev republike. Revolucionarni Pariz se je začel pripravljati na obrambo pred Prusi, ki po Sedanu niso več prikrivali ciljev osvajalne vojne proti francoskemu narodu z lažnimi zagotovili o obrambni vojni pred francoskim cesarjem. Revolucija 4. septembra pa ni mogla preprečiti, da bi se vodilnih dr-

Deset dni pozneje je Pariz svobodno volil svojo prvo proletarsko oblast — Pariško komuno. Četudi je le nezaten del članov Komune poznal Marxove in Engelsove nauke, medtem ko je bila velika večina vzgojena v blankistični in prudonistični revolucionarni šoli, je vendar Komuna potrdila in konkretizirala celo vrsto tez znanstvenega socializma. Ko govori Engels o tem, kaj bi Komuna še morala ukreniti, pa ni, poudarja, da je bolj kakor to zanimivo, da je ta Komuna, sestavljena iz blankistov in prudonistov, uveljavila toliko pravih revolucionarnih ukrepov. »Ironija zgodovi-

pomoči pred revolucionarnim Parizom stoteh pruskih čet udarila iz Versailles v Pariz. Pariški pokol od 23. do 28. maja 1871 je zaključil prvi zgodovinski in herojski poiskus proletariata, da bi zgradil družbene in ekonomske temelje nove države, v kateri človek ne bo več izkoriščal človeka.

Izkušnje Komune, ki jih je Marx zelo skrbno proučeval, so pomenile veliko obogatitev marksistične teorije. Lenin jih je v svojih delih podrobneje obdelal in dopolnil. Velika oktobrska revolucija pa jih je znova potrdila. Po Leninovi smrti in s čedalje večjim odklanjem od revolucionarnega marksizma so v Sovjetski zvezi obdelali svetli nauki, ki jih je dal svetu herojski pariški proletarijat. Zda govore in pišejo v Sovjetski zvezi v zvezi s Komuno predvsem o njenih negativnih izkušnjah. Za birokracijo, ki si je ustvarila na račun množic tak privilegiran položaj in ki je namesto socialistične demokracije razvila diktaturo najbolj grobih oblik, so globoko demokratični ukrepi Komune in njen nauk, kako je treba revolucijo zavarovati pred lastno birokracijo, samo vzorec najsivega in primitivnega demokratizma. V Sovjetski zvezi morajo molčati o Komuni kot o predhodnici nove socialistične družbe, v kateri se je globoko manifestirala demokratična in revolucionarna pobuda ljudskih množic, kakor morajo molčati o tistih delih Marxa, Engelsa in Lenina, ki z vso prepričevalnostjo razkrivajo antisocialistično in antidemokratično prakso sovjetske birokracije.

Zato pa so nauki in izkušnje Komune toliko dražje naši Partiji in vsem resničnim revolucionarnim gibanjem v svetu. Pot naše Partije v NOB in še posebej danes, ko je njen napor usmerjen v razvijanje in poglobljanje socialistične demokracije, v čedalje večje pritegovanje množic k upravljanju, v borbo proti birokratskim težnjam, ki zavirajo ustvarjalno iniciativo ljudstva, je v novih zgodovinskih pogojih nadaljevanje poti, na katero so 18. marca 1871 prvi v zgodovini stopili heroji Pariške komune.

Čas okrog Pariške komune je hkrati tudi čas revolucionarnega vrenja in čedalje ostrejših političnih borb po vsej Evropi. Tudi v Sloveniji je ta doba našla svoj poseben odmev. Kljub vsej ekromnosti in ozkosti takratnih slovenskih političnih razmer vidimo, da se prav tedaj začena živahnija politična borba celo meščanskih strank, zlasti pa mladine, proti puhi in gnili slovenski uradni politiki. V ta čas sodijo tudi začetki slovenskega delavskega gibanja.

LEVSTIKOV BOJ

To je čas, ko je Levstik v »Napreju« razvijal ideološko osnovo za boj proti konservativcem na vsej fronti obnovil program iz leta 1848. Bil je najprej ideolog slovenskega liberalizma, a brž je odpadel od njega, ko je le-ta začel odkrito paktirati z reakcijo. Ponovno je potrdil spoznanje o samobitnosti slovenskega naroda in zavrgel vse iliristične in panslaviistične sanjarje. Izdaja »Prešernovih poezij« v času, ko se je boj v slovenskem narodu bližal višku, je pomenila nadaljevanje Prešernove demokratične poti v boju za svobodo slovenskega naroda. Bričke besede obtožbe je siral Levstik v »Slovenskem narodu« proti koristolovski politiki slovenskih poslancev. V dobi taborov, ki so pokazali borbenost slovenskih ljudskih množic, ki pa so jih bojazljivi liberalni veljaki speljali v sporazumstvo, je Levstik v »Pavlini« ostro žigoval breznačelnost slovenskega liberalizma.

V Sloveniji se v tem času pojavljajo prve delavske organizacije. Ze leta 1870 jih »Novice« ostro napadajo in tudi »Slovenski narod« se nepovoljno izraža o njih. Na taborekih akcijah so razen kmetov začeli nastopati tudi slovenski delavci — ta družina pa ni bila vseč liberalcem, ki so začeli opuščati revolucionarno geslo zedinjene Slovenije, in skupaj z vso evropsko meščansko demokracijo so se tudi sami čedalje globlje pogrezali v nazadnjaštvo. Ni naključje, da je prišlo do razkola prav leta 1870. Toda Levstik je bil zlomljen — lahko bi se razvijal samo še v smeri revolucionarnega gibanja proletariata — a zaostale slovenske razmere so mu dale za to pač premalo pobud. Opjuvali so ga kot narodnega izdajalca, moral se je umakniti v zatise, kjer pa je ustvarjal dalje in simbolično upodobil v »Tugomeru« svojo in narodovo tragedijo.

Med vsem tem boji in splošnim socialopolitičnim razvojem v Evropi je organska zveza Delavskega gibanje je naraščalo in najmočnejše izbruhnilo v Parizu leta 1871, kjer je proletarijat prvič na svetu prevzel oblast. Malo pozneje je v Sloveniji tudi Stritar zapisal, da »socialno vprašanje, strah sedanosti in bližnje bodočnosti, čedalje silneje trka na durja«.

MARCA 1871 — PRVA DELAVSKA STAVKA V LJUBLJANI

Delavsko gibanje v Sloveniji se je sprožilo in odslej neprestano narašča. V začetku je skoraj izključno gibanje obrtniškega proletariata. Ze od leta 1869 je bilo v Ljubljani Delavsko izobraževalno društvo. V marcu 1871 — v mesecu Prve delavske stavke — je bila v Ljubljani prva delavska stavka — stavka krojaških pomočnikov. To gibanje pa je dobilo socialistično smer šele nekoliko pozneje — ko je prišel v Ljubljano takratni revolucionarni socialist Johann Most.

Tako je postalo »Delavsko izobraževalno društvo« organizacijska matica slovenskega delavskega gibanja v sedemdesetih in osemdesetih letih.

FRANCE ZELEZNIKAR — UCENEC PARIŠKE KOMUNE

Rodil se je leta 1843 in se v Ljubljani izučil krojaške obrti. Kakor mnogi takratni pomočniki se je tudi on napolnil najprej na tuje, prepotoval vsi Avetrijo, osem mesecev delal v Svici, odšel v Francijo ter si z iglo in sukancem služil kruh v Montluçonu, Lyonu in v Parizu. Tu ga je zatekla francoško-pruska vojna in Pariška komuna. Ni nam znano, ali in kako se je udeleževal bojev po pariških ulicah, a gotovo je, da ni bil samo očitivec Pariške komune, ampak v pravem smislu besede tudi njen učenec. Ob začetku osemdesetih let se je vrnil v Ljubljano in šele z njegovim prihodom je Delavsko izobraževalno društvo dobilo večji politični pomen. Bil je voditelj radikalne socialistične stranke na Slovenskem in ji v »Delavsko izobraževalnem društvu« priboril popolno zmago nad

FRANCO ZELEZNIKAR — slovenski komunard

zmerno socialistično strujo, ki je zagovarjala reformistično pot delavskega gibanja.

»S SVOBODO K PROSVETI«

To je bilo geslo radikalne socialistične stranke, ki ga je v Slovenijo prinesel Zeleznikar. Zmerni pa so proti temu podarjali narobe: »S prosveto k svobodi« Zeleznikarjevo geslo izraža revolucionarno idejo marksizma, da si bo proletarijat šele po zlomu buržoazne oblasti zagotovil resnični kulturni napredek. V tem geslu živi tradicija I. Internacionalne in Pariške komune. Geslo »S prosveto k svobodi« pa je reformistično in mišl na postopno osvobodjanje proletariata v okviru kapitalistične družbe. V okviru takšne miselnosti je pozneje II. Internacionalna spremenila Marxovo idejo proletarske revolucije v blede frazo in verovala v odredilno moč parlamentarizma. Zeleznikar pa je z drugimi avstrijskimi radikalnimi socialisti odklanjal blede reformizem, dvomil o vsakrjni vrednosti parlamentarizma in poudarjal, da je treba kapitalistično družbo rušiti z vsemi sredstvi.

OSEM LET STROGE JEČE

Leta 1884 so Zeleznikarja aretirali in decembra istega leta je bil pred slovenskim sodiščem proces proti vrsti slovenskih revolucionarnih socialistov. Zeleznikar je bil glavni obtoženec. Obsodili so ga na osem let stroge ječe. Pozneje so jo zvišali na deset let, a ga spet pomilostili na osem. Ječa ga ni strla. Leta 1892, ko je kazen odsedel, je spet stopil na čelo socialističnega gibanja, kjer je ostal do svoje smrti leta 1903.

Njegovo požrtvovalno delo sicer ni rodilo večjih neposrednih uspehov, vendar pa je prav on tisti, ki je položil temelje slovenskemu socialističnemu gibanju in ki je prinesel v takratne zatohle slovenske razmere borbenega duha pariških komunardov.

Honoré Daumier: Vstaja Komuna

žavnih položajev ne polastila družba koruptivnih politikov, pritajenih monarhistov in predstavnikov buržoazije. Le-ta se je od prvega trenutka zavedala, da pomeni braniti Pariz pred Prusi opreti se na oborožen pariški proletarijat, ki bi v primeru zmage hitro obrnil orožje proti svojemu notranjemu sovražniku — njim samim. Tako je vlada, ki si je nadela zvoneče ime »vlada narodne obrambe«, v kateri pa je bil strah pred delavskim razredom močnejši od strahu pred prusko okupacijo, od prvega dne pripravljala nacionalno izdajstvo in obrambo pred oboroženim pariškim delavstvom, da bi mogla namesto osvojenega cesarstva vsiliti francoskemu ljudstvu orleanško kraljestvo.

28. januarja 1871 je vlada »narodne obrambe« pred Prusi kapitulirala. Njenim monarhističnim načrtom pa je bil napotil revolucionarni Pariz, ki je bil s svojimi 200 bataljoni Nacionalne garde oborožena obramba francoske republike. Zato se je buržoazija odločila napasti pariški proletarijat. Najprej se je hotela polastiti artilerije, ki jo je imela pariška Nacionalna garda.

Pariz je odgovoril na kontrarevolucionarne poizkuse z revolucijo 18. marca 1871. Centralni komite Nacionalne garde, ki je medtem v Parizu prevzel vodstvo revolucionarnega odpora, se je obrnil z razglasom na pariško prebivalstvo: »Sredi porazov in izdajstev vladajočih razredov se pariški proletarijat zaveda, da je napočil trenutek, ko mora reševati položaj tako, da prevzema vodstvo državnih poslov v svoje roke... Zaveda se, da je njegova največja dolžnost in absolutna pravica, da sam postane gospodar svoje usode in prevzame oblast v svoje roke.«

Vojska, ki naj bi izpolnila ukaz kontrarevolucionarne vlade in iztrgala Nacionalni gardi topove, se je uprla in prestopila na stran revolucije. Nacionalna garda je ob podpori pariških množic zasedla Pariz, kontrarevolucionarna vlada pa je pobegnila v Versailles. Centralni komite Nacionalne garde, ki je predstavljala oborožen pariški proletarijat in njegove zaveznike, je postal prva, začasna revolucionarna vlada. To je bila prva proletarska revolucija v zgodovini.

ne je v obeh primerih hotela,« piše Engels, »kakor je običajno, kadar pridejo na krmilo doktrinariji, da so delali prvi in drugi prav nasprotno, kar jim je predpisovala njihova šolska doktrina.«

Pariška komuna je delo genialne pobude in ustvarjalne aktivnosti prebujenih ljudskih množic, ki so prevzele posredno upravljanje družbenih poslov v svoje roke. Njene izkušnje so obogatile in dopolnile marksistično teorijo in dale vrsto konkretnih odgovorov na osnovna vprašanja, ki jih mora reševati proletarijat v revoluciji.

Komuna je s svojimi izkušnjami pokazala, da mora proletarijat po zmagi razbiti vojaški in birokratski državni ustroj, ki ga je buržoazija uporabljala, da je zatirala izkoriščane razrede. Namesto stalne vojske je Pariška komuna oborožila ljudstvo, namesto privilegirane birokracije je izročila funkcije državne oblasti neposredno ljudstvu. Na poti razvijanja proletarske demokracije je Komuna najprej odredila, da ljudstvo voli uradne osebe in da jih lahko tudi odstrani. Komuna je odpravila sleherne predstaviške izdatke in uradniške privilegije. Parlamentarizem je zamenjala z ustanovami, v katerih je bila v rokah izvoljenih predstavnikov ljudstva združena zakonodajna in izvršilna oblast. Naloga voljenih volivcem odgovornih in odstranljivih poslancev je bila sprejemati zakone, izpolnjevati in preverjati njihovo izpolnjevanje. Svobodna organizacija ljudstva v komunah in združitve komun v centralno oblast za enotno razbijanje odpora izkoriščevalskih razredov proti revoluciji, to je bila tista narodna enotnost, za katero je težila Pariška komuna v osnutku svoje nacionalne organizacije. Takšna komunalna ureditve, kakor jo je imela v načrtu Komuna, »bi vrnili družbenemu telesu« kot je pisal Marx, »vse tiste sile, ki jih je doslej požiral zajedalski izrastek — država: le-ta se je namreč redil na račun družbe in oviral njeno gibanje.«

Komuna je uveljavila v sedemdesetih dneh svojega obstanka še vrsto naprednih ukrepov v korist pariških delavskih množic in za poglobitev prve proletarske demokracije. Toda revolucionarne sile Pariza so bile presibke, notranje premalo enotne in premalo izkušene, da bi se mogle upreti kontrarevoluciji, ki je ob

Honoré Daumier: Bilanca leta

Honoré Daumier, francoski slikar in risar (1810—1879) je bil odošen nasprotnik vsega, kar je predstavljalo meščansko oblast v takratni Franciji. Njegove litografije, ki sta jih probodevala karikaturno-sitna lista »Caricatures« in »Charivari«, so prodirle med najširše sloje ljudstva. Daumier tvori s Courbetjem in Millaisjem vrhunce francoskega realizma v slikarstvu in ju preknaša po naprednosti svoje vsebine in po monumentalnosti. Prvi je tudi v karikaturi ustvaril vseokovredna umetniška dela.

SE ENKRAT MORAMO PREMISLITI, DA NE BO PREPOZNO. Ali naj naročim Prešernovo knjižnico za leto 1952? Vse govori za to: nizka cena 100 dinarjev in knjižni program: pet obsežnih knjig: Poleg bogato ilustriranega koledarja izide roman Mimi Malenskovca, Prelom, dr. M. Čerincev Zdravstveni priročnik, Poezije Franceta Prešerna z razlago in pojasnilom Antona Slodnjaka ter tretji del Ljilj- Segalovega episa: Kako je človek postal velikan, ki je s tem zvezkom zaključen. Zares ni treba nič več pomisljati, naroč se v bližnji knjižarni in uvrsti se med naročnike naše najcenejše množične zbirke.

Na pariških BARIKADAH

Objavljamo kratek odlomek iz romana Jeana Cassouja »Pariški pokole«, ki ga v prevodu Jožeta Udoviča pripravljajo Cankarjeva založba. Roman je pisan v obliki dnevnika Théodorja Quicha, propadlega meščana, ki se je priključil revolucionarnemu gibanju in se udeležil bojev Pariške komune. Nekaj dni pred 18. marcem je bil izvoljen v revolucionarni izvršilni odbor Seinskega okrožja.

18. marca. Tokrat me je zbudil vratar. »Državni udar! Hočejo nam vzeti topove! Potem bo Fourtquet ukazal streljati na ljudstvo!«

Stekel sem do šole v ulici Bastreji, kjer se je odbor sklenil sestati. Bastiljski trg je bil že poln ljudstva. Posebno so bile razburjene ženske. Peščini in rezervni gardisti so zamenjavali kape z narodnimi gardisti. »Mi smo z vami!« so jim klicali.

Siffrelin je bil z nekaterimi člani odbora pred šolskimi vrati. Kmalu se mu je pridružila tudi Marija-Roza. Imela je rdeča lica in razmršene lase. Vzela mi je puško iz rok.

»Dober dan, državljan Teodor!« mi je rekla.

»Ste vi, Marija-Roza?« sem vzkliknil.

»Kaj delate tu?«

»Z vami bom,« je odgovorila in se zasmejala. »Ce se je treba bit, se bom bila tudi jaz.«

»Vi, Marija-Roza?« sem ponovil.

»Marija-Roza...«

Zrak je bil oster. Kmalu se je prikazalo sonce. Množica se je gnetla okoli nas. Vsi so govorili hkrati.

»Treba je dati znamenje za zbor v vseh četrtih. Kaj je z Varlinom?«

»Varlin je pravkar odšel v Ratignolles.«

»Pravijo, da je ljudstvo spet osvojilo topove v Luxembourg.«

»Vrzmio Fourtqueta iz mestne hiše! Vsi bataljoni na Hotel de Ville! Kje je tvoj bataljon?«

»V tretjem okraju.«

»Hiti v tretji okraj in dai znamenje za boj!«

»Medtem je Marija-Roza stala poleg mene s čudnim smehljajem, ki ga pri njej še nikoli nisem videl. Prijel sem jo za roko.

»Me res ne nameravate zapustiti?« sem jo vprašal čisto tiho.

»Nikoli več.«

Siffrelin nas je potisnil v šolo. Odbor se je nastanil v nekem razredu. Posedli smo po klopeh. Marija-Roza je bila zmeraj zraven mene in se je začela smejati, ko je brala na stenskih slikah: merilni sistem, seženi, deset sežnjev. Ostali smo tam približno do enajstih dopoldne. Včasih sem stopil na ulico, kjer so postavljali barikade. Patrulje so vsak trenutek pripeljele ujetnike, ki so jih zapirali v kleti. Novice pa so si nasprotovale: d'Aurelle de Paladines se je polastil topov na Montmartru, na trgu Pigalle so se tolkli, orožniki so bili v Buttes-Chaumontu v premoči. Nenadoma so odjeknili trije topovski strelji. Videl sem Siffrelina, ki je sedel nasproti meni, ka-

ko je prebledel. Nazadnje se je prikazal Becher, z njim pa moj prijatelj vratar, ki mi je rekel:

»Državljan, naš bataljon je pred vojašnico princa Evgena.«

»Pojdimo,« sem rekel. Ohrnil sem se k Mariji-Rozi in priponnil:

»Zdaj gre pa zares. Na svidenje, Marija-Roza. Ostanite tu.«

»Da, da,« je rekel Siffrelin. »Ostala bo tu.«

»Ti jo bomo že pazili,« mi je rekel Becher. Nato je stopil na mizo in kričal ter z velikimi nerodnimi gibi pojasnjeval:

»Državljanji, prihajam iz osemnajstega okraja. Vinoyu se je udarec ponesrešil. Vendar pa je dovolj zgodaj začel: ob treh jutraj! Toda topov ni mogoče kar tako izmakniti. Ljudstvo je prerezalo zavprežnice in topove spet postavilo nazaj. Na bulvarju Ormano so peščici kričali: »Zivela republika!« Celo policaji se vdajajo ali pa oddajajo puške. Pravijo, da je Vinoy zaprt. Lahko pa vam zatrdim, da je grič izpraznjen in da so topovi naši. Zivela republika! Dol s kapitalantile!

Po teh besedah so zadoneli pritrjujoči vzkliki. Zmagoslavno so nam prinesli našega človeka, ki je bil ves razkuštran. Bil je Lullier, nekdanji mornariški oficir. Zdal se ga obkladalji z generalom. Odšel sem s svojim prijateljem vratarjem. Okoli pol ene sva našla v ulici du Temple svoje ljudi, pomešane z vojniki 120. pehotnega bataljona. Castnik, ki mu je visela sablja ob strani, se mi je približal.

»Državljan Quiche, ali ne?« me je vprašal. »Ime mi je Brunel. Bomo napadli Hotel de Ville?«

»Ce bomo mogli,« sem odgovoril.

Šli smo v neredu in morali smo se preriniti skozi čedalje gostejše množice. Razcapani paglavci so prodajali liste. Puncjali so La Marseillaise in La Nouvelle République. Trgovine so bile zaprte. Na vogalih ulic smo brali razglase: de Paladinesovega, vladnega, na katerem so bili podpisani Thiers, Jules, Favre, Jules Simon in drugi. Brali so razglas Glavnega odbora, na katerem sem zagledal svoje ime poleg Siffrelinovega in Becherjevega.

»Postavimo se tu,« sem rekel Brunelu, »in napravimo barikade.«

Vojniki, ki jim je pomagala množica, so začeli razdirati tlak na ulici. Nekega izvoščka, ki je hotel peljati mimo, so napadli, mu izpregli konje in prevrnili voz na kup kock, kjer je bil videti kot sivoča rumena lisa. Konja so peljali v bližnjo mesnico. Nekako sredi popoldneva je bilo slišati v daljavi strele, zato so še bolj mrljično hoteli z delom. Bilo je pa tudi težje delati, kakaj množica je neprestano naraščala. Nobenega obraza nisem več spoznal, tudi vratarja sem izgubil izpred oči. Kdaj pa kdaj sem stopil k Brunelu, ki je, kakor se je zdelo, v vsej tej zmešnjava videl jasno; posrečilo se mu je napraviti sredi množice nekaj čistin, okoli katerih so vojniki, držki puške vodoravno, napravili ograje, kar je omogočalo njihovim tovarišem, da so razdrli tlak v tistem delu ulice, naložili kocke na vozčke in utrjevali barikade. Kdaj pa kdaj so poklicali kakega civilista, kakega trgovca. »Daj, državljan, pripelji svoj kamen... Ne, dva voza... enega zate, enega za ženo...« Nazadnje je bilo opaziti, da se je množica zganila.

Drugi bataljoni so se nam pridružili. Kričali so:

»Naprej! Naprej! Saj greste lahko naprej!«

Večerilo se je že, ko sem se prerinil na trg. Tam sem med premikajočimi se sencami spet našel Brunela, ki me je prijel za roko:

»Obkoljeni smo,« mi je rekel. »Barikade so okrog in okrog trg!« je zakričal. »Barikade!«

Bataljoni so se v ulici Rivoli ponovno urejali. Preševali so se, v gosti temi so spet poznali drug drugega, v temi, ki vlada v Parizu, če ne gorijo luči. Pročelje poslopja Hotel de Ville je bilo črno. Brunel je razposlal nekaj patrulj do bližnjih občin, do občine četrtega okraja in do Louvrse, nato pa smo vzeli nekaj mož s seboj in stopili naprej po trgu. Neki človek v suknji z vrvičastimi našitki in v tesnih škornjih cirkuškega jahača se nam je približal ter rekel:

»Jazbina je prazna.« Pokazal je na ogromno gmoto poslopja Hotel de Ville.

»Poidimo noter,« je rekel Brunel.

Pri vratih so postavili straže. Nekdo je prižgal svetilko in stopili smo pod obok. Obrnil sem se proti stopnicam in prižgal plinski gorilec. Nato sem se vzpenjal v poltemi ter prižgal naslednji plinski gorilec. Koraki tovarišev so mi sledili. Tako smo šli od luči do luči po dolgem steklenem hodniku. Odpalnil sem neka vrata: iz ogromnega salona mi je planila v obraz mrzelna tema. Na stropu se je tu in tam zasvetil kristal. Kmalu smo zaslišali na trgu strašanski krik in vik v poždrav luči, ki se je prižgala na vseh oknih, in rdeče zastave, ki se je prikazala na balkonu.

